

Elisa Niklander

8.5.2026

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan kuulemistilaisuus 12.5.2026

VNS 3/2026 vp Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2027—2030

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) kiittää eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokuntaa mahdollisuudesta tuoda esiin asiantuntijanäkemyksiä kirjallisesti koskien Valtioneuvoston selontekoa julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2027—2030. Suunnitelmassa ehdotetaan huomattavia vähennyksiä hyvinvointialueiden rahoitukseen. Osa suunnitelman vähennyksistä on tarkoitus toteuttaa rahoitusmalliin tehtävien muutosten kautta, kuten palvelutarpeen kasvuun liittyvän rahoituksen tason vuosittaisen tarkistuksen kautta. **THL ei kannata sote-rahoitusmalliin valmisteilla olevaa muutosta palvelutarpeen kasvusta huomioidun osuuden laskua 80 prosentista 60 prosenttiin, vaan sitä vastoin suosittaa harkitsemaan palvelutarpeen kasvun täyttää huomioimista kokonaisrahoituksen tason määrittämisessä.**

Palvelutarpeen kasvun arvio perustuu nykyjärjestelmään, eikä siksi huomioida alueiden sopeutustoimia. Huomattava tuottavuuskasvu voisi-kin vähentää sitä rahamäärää, mitä tulevaisuudessa hyvinvoinnin, terveyden, toimintakyvyn hoitoon ja turvallisuuden edistämiseen tarvitaan. On kuitenkin epäselvää, miten nykyiset sopeutustoimet johtaisivat näin merkittävään palvelutarpeen kasvun loivenemiseen. Jos palvelutarpeen kasvusta huomioidaan vain 60 prosenttia, tarkoittaa se vuoden 2027 rahoitukselle noin 80 miljoonan euron vajetta verrattuna palvelutarpeen kasvuun ja siitä seuraavina vuosina yli 100 miljoonan euron vajetta, kun väliaikaisesta 0,2 prosenttiyksikön korotuksesta luovutaan.

THL pitää ehdotetun muutoksen aiheuttamaa kokonaisrahoituksen tason alenemisesta seuraavaa riskiä riittävien palvelujen järjestämiselle merkittävänä. Lopulta valtio vastaa kokonaiskustannusten noususta

Elisa Niklander

8.5.2026

jälkikäteistarkastusmekanismin kautta. Siksi palvelutarpeen ja rahoituksen erkaantumisessa on toisaalta riskinä, että valtio päätyy joka tapauksessa kattamaan palvelutarpeen kasvun viiveellä. Jälkikäteistarkistus ja alijäämien kattamisvelvoite kuitenkin aiheuttavat rahoitukseen heiluriliikettä, jota olisi aiheellista välttää. Tuottavuustavoitteiden saavuttamiseksi rahoitusmalliin olisi järkevämpää rakentaa varsinaisia kannusteita, rahoituksen kuristamisen sijaan.

THL haluaa lisäksi kiinnittää huomiota sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksujen eli palvelujen käyttäjien omavastuuosuuksien kasvuun tulevina vuosina. Kaikkien sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksujen enimmäismäärien korottaminen jatkossa vuosittain hyvinvointialueindeksin mukaan tarkoittaa pääosin aiempaa suurempia indeksikorotuksia. Yhä korkeampien maksujen tilanteessa on tärkeää huolehtia, että vähävaraisten ja paljon sairastavien palveluiden saatavuus ei vaarannu. Nykyisin asiakkaiden maksukykyä pyritään suojaamaan mm. vuotuisella maksukatolla, toimeentulotuen korvauksilla ja maksujen alentamismenettelyllä. Nämä mekanismit eivät kuitenkaan ole kovin saavutettavia ja kattavia. Ne vaativat paljon vaivaa ja byrokratiaa asiakasryhmältä, jossa toimintakyvyn rajoitteet ovat suhteellisen yleisiä. **Lisäksi vain osa alueista tarjoaa mahdollisuutta hakea tasasuuruisten maksujen alentamista. THL pitää tärkeänä, että maksukyvyn suojausmekanismeja kehitettäisiin saavutettavammaksi. Yksi askel tähän suuntaan olisi maksukaton seurantavelvoitteen asettaminen hyvinvointialueille.**

Sosiaalihuollon palvelu-uudistuksen tavoitteena on vähentää sääntelyn yksityiskohtaisuutta siten, että hyvinvointialueilla on mahdollisuus järjestää väljemmin säädellyt palvelut nykyistä kustannusvaikuttavammalla tavalla. Lisäksi kustannussäättöjä tavoitellaan keventämällä sosiaalihuollon asiakasprosessia ja dokumentointivelvoitteita, jolloin ammattihenkilöiden työaika voisi kohdentua nykyistä paremmin varsinaiseen asiakastyöhön. Sosiaalihuollon palvelu-uudistuksen laajuus yhdistettynä hyvinvointialueiden säästöpaineeisiin haastaa sosiaalihuoltolain uudistuksen toteuttamista. Sosiaalihuoltolain muuttamista koskevassa

Elisa Niklander

8.5.2026

STM:n esityksessä (lausuntoversio 170426, VN/35729/2023, s. 158–159) kuvataan riskejä: *...väljempi sääntely yhdistettynä hyvinvointialueiden nykyisiin ja tuleviin säästöpaineluihin johtaisi tosiasiallisesti palvelujen liialliseen supistumiseen tai siihen, että palvelujen kehittymiseen ei pystytä panostamaan siinä määrin kuin lasten ja perheiden tuen tarpeet edellyttäisivät. Vastaava riski liittyy valtion ohjaukseen ja arviointinettelyihin: jos palveluvalikoimasta ei säädetä täsmällisesti, on vaarana, ettei lapsiperheille tarpeellista palvelujen laajuutta tunnisteta riittävästi kansallisessa ohjauksessa tai palvelujen valvonnassa. Sosiaalihuollosta vastaavaa viranhaltijaa koskevalla uudella sääntelyllä yritettäisiin osaltaan vahvistaa sosiaalihuollon sisältöohjausta ja palvelujen sisällöllistä kehittämistä. Lyhyellä aikavälillä muutokset voivat aiheuttaa epäselvyyttä lasten palvelupolussa erityisesti niillä alueilla, joissa lapsiperhepalvelun nykyiset toteutustavat poikkeavat merkittävästi ehdotetusta rakenteesta tai joilla ei ole totuttu palvelujen kehittämiseen ja mukautamiseen asiakaskunnan tarpeiden mukaisesti.*

THL tuo esiin, että sosiaalihuollon palvelu-uudistuksen taloudellisiin vaikutuksiin liittyy epävarmuuksia, koska sitä koskevaan lakiesitykseen sisältyvien uudistusten yhteisvaikutuksista ei ole luotettavaa arviota. Palvelu-uudistus voi vähentää kustannuksia pitkällä aikavälillä, jos palvelut pystytään tuottamaan ennakoivammin, asiakaslähtöisemmin ja nykyistä kevyemmällä hallinnollisilla prosesseilla. Kevenevän sääntelyn riskinä on asiakkaiden oikeusturvan vaarantuminen erityisesti tilanteissa, joissa palvelujen ja tuen saatavuus voi heikentyä. Lisäksi uusien, väljästi muotoiltujen palvelujen paikallinen toteutus voi vaarantaa niiden yhdenvertaisen saatavuuden ja saavutettavuuden. **Tavoiteltujen kustannusvaikutusten saavuttaminen edellyttää kansallista ohjausta ja vahvaa toimeenpanon tukea sekä vaikutusten seurantaa ja arviointia.** Uudistuksen alkuvaiheessa kustannuksia todennäköisesti aiheutuu sosiaalihuollon kokonaisuuden uudelleenorganisoinnista, mukaan lukien tiedonhallintaan ja tietojärjestelmiin tarvittavista muutoksista.

Sosiaalihuollon kustannuksiin vaikuttavat myös muut meneillään olevat lainsäädäntöhankkeet, kuten lastensuojelulain kokonaisuudistus.

Elisa Niklander

8.5.2026

Lisäksi sote-järjestötoiminnan avustuksiin kohdistuvien leikkausten voidaan arvioida vaikuttavan sosiaalihuollon kustannuksiin, sillä järjestöillä on merkittävä rooli erityisesti matalan kynnyksen ja ennaltaehkäisevän työn toteuttamisessa. Yhdessä näiden leikkausten kanssa sosiaalihuollon painopiste ei todennäköisesti siirtyisi merkittävästi varhaiseen tukeen, jonka avulla olisi mahdollista saavuttaa säästöjä vähentämällä tarvetta raskaimpiin ja korjaaviin palveluihin. Esimerkiksi järjestöjen tuottama avomuotoinen väkivaltatyö väkivaltaa kokeneiden ja väkivallan tekijöiden palveluna on lähes yksinomaan järjestöjen tekemää työtä ja hyvin keskeistä kalliimpien turvakotipalvelujen rinnalla.

Laajemmat kokonaisuudet voivat mahdollistaa joustavan tuen, mutta myös vaikeuttaa palveluiden kansallista seurantaa, arviointia, tutkimusta ja kehittämistä. Esitetty muutos esimerkiksi lapsiperhepalvelusta voisi tarkoittaa alueellisten erojen kasvua. **THL:n näkemyksen mukaan muutokset palveluiden sääntelyyn tulisi tehdä huolellisesti sekä riittävällä seurannalla ja arvioinnilla sekä huolehtia kansallisesta toimeenpanon tuesta, informaatio-ohjauksesta ja pitkäjänteisestä, hyvinvointialueet ja muut toimijat yhdistävästä kansallisesta kehittämisestä.**

Lisäksi on tärkeä huomioida, että lasten suojelemisen tarpeeseen (lapsen erityisen tuen tai lastensuojelun) vaikuttaa myös lapsen vanhemmille suunnattujen palvelujen ja tuen toteutuminen. **Heikennykset aikuisille suunnattuun tukeen, esitetyt asiakasmaksujen korostukset sekä muut jo toteutetut sosiaaliturvan leikkaukset voivat vaikuttaa myös lasten ja lapsiperheiden palvelujen tarpeeseen, käyttöön ja kustannuksiin.**

Lapsiperheiden sosiaalihuollon kustannukset ovat noin 2,1 miljardia euroa vuodessa, ja tästä lastensuojelun osuus 1,6 miljardia. Kustannusten pienentäminen tarkoittaisi ensisijaisesti kaikkein korjaavimpien (sijais-huolto) palveluiden tarpeen vähenemistä. Esimerkiksi haitalliset lapsuuden kokemukset lisäävät myöhempien väkivaltaisten rikosten ja mielenterveysongelmien riskiä sekä vaikeutta kiinnittyä yhteiskuntaan.

Elisa Niklander

8.5.2026

Onkin keskeistä, että hyvinvointialueille mahdollistetaan riittävä rahoitus varhaisen tuen toteuttamiseen ja suojaavien tekijöiden vahvistamiseen. Lisäksi tulisi varmistaa lasten suojelemiseksi ja lastensuojelun kehittämiseksi selkeä tuki ja riittävä tietopohja, jotta painopistettä saadaan siirrettyä pois korjaavista palveluista tietoon perustuen.

Epävarmuuden aikoina väestön hyvinvoinnilla, terveydellä, turvallisuudella ja tulevaisuuden uskolla on keskeinen vaikutus väestön resilienssiin. Arjen turvallisuuden vahvistaminen ja varmistaminen luovat vahvan pohjan resilientille yhteiskunnalle ja sen toiminnalle erilaisten kriisien kohdatessa.

THL tuo vielä esiin huolen väkivallan ehkäisyn rahoitusta koskien turvakotipalvelujen riittävän rahoituksen varmistamiseksi. Kansallinen lainsäädäntö, kansainväliset sopimukset ja EU:n direktiivi naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjuntaa koskien velvoittavat Suomea varmistamaan, että turvakotipaikkoja on riittävästi. THL on arvioinut, että Suomessa tulisi olla vähintään 262 turvakotipaikkaa, viimeisimpien lisäyksien jälkeen Suomessa on yhteensä 243 turvakotipaikkaa. Jotta turvakotiverkostoa pystytään ylläpitämään ja laajentamaan riittäviksi ja turvakotipalvelut saadaan GREVION Suomelle antaman kehotuksen mukaisesti myös saamelaisalueelle, tulee turvakotipalvelujen rahoituksen vuonna 2027 olla 32,9 miljoonaa euroa ja nousta vuoden 2030 loppuun mennessä 38,4 miljoonaan euroon.

Liittyen hallituksen esitykseen eduskunnalle laiksi lapsiin liittyvien rikosepäilyjen selvittämisessä avustavista terveydenhuollon yksiköistä (nk. Barnahus-laki) lakiuudistuksen vaikutuksia eri tahoilla tapahtuvien tehtävien laajentumisen ei ole mahdollista vielä tässä kohden arvioida riittävällä varmuudella, joten **THL tuo esiin tarpeen arvioida tulevana vuosina rahoituksen riittävyttä THL:lle sen uusien lakisääteisten tehtävien täyttämiseksi.** Lisäksi poliisin rahoituksen leikkaukset herättävät huolen erityisesti tutkinnan viiveiden kasvusta.

Elisa Niklander

8.5.2026

Viive lisää väestön inhimillistä kärsimystä ja nostaa kustannuksia asioiden selvittämisen ja avun saamisen venyessä. Huoli viiveen kasvusta on erityisen suuri lapsiin kohdistuvien rikosten osalta.

Pääjohtaja

Mika Salminen

Johtaja

Anneli Pouta

SIGNATURES

ALLEKIRJOITUKSET

UNDERSKRIFTER

SIGNATURER

UNDERSKRIFTER

This document contains 6 pages before this page
Dokumentet inneholder 6 sider før denne siden

Tämä asiakirja sisältää 6 sivua ennen tätä sivua
Dette dokument indeholder 6 sider før denne side

Detta dokument innehåller 6 sidor före denna sida

authority to sign
representative
custodial

asemavaltuus
nimenkirjoitusoikeus
huoltaja/edunvalvoja

ställningsfullmakt
firmateckningsrätt
förvaltare

autoritet til å signere
representant
foresatte/verge

myndighed til at underskrive
repræsentant
frihedsberøvende